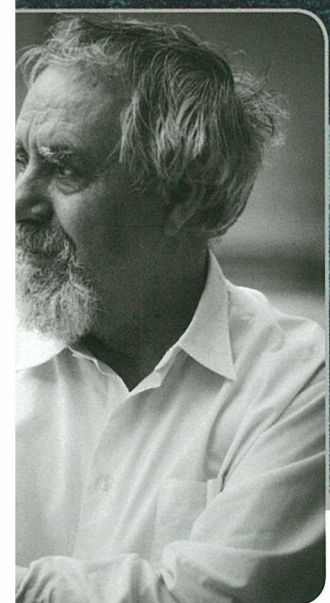
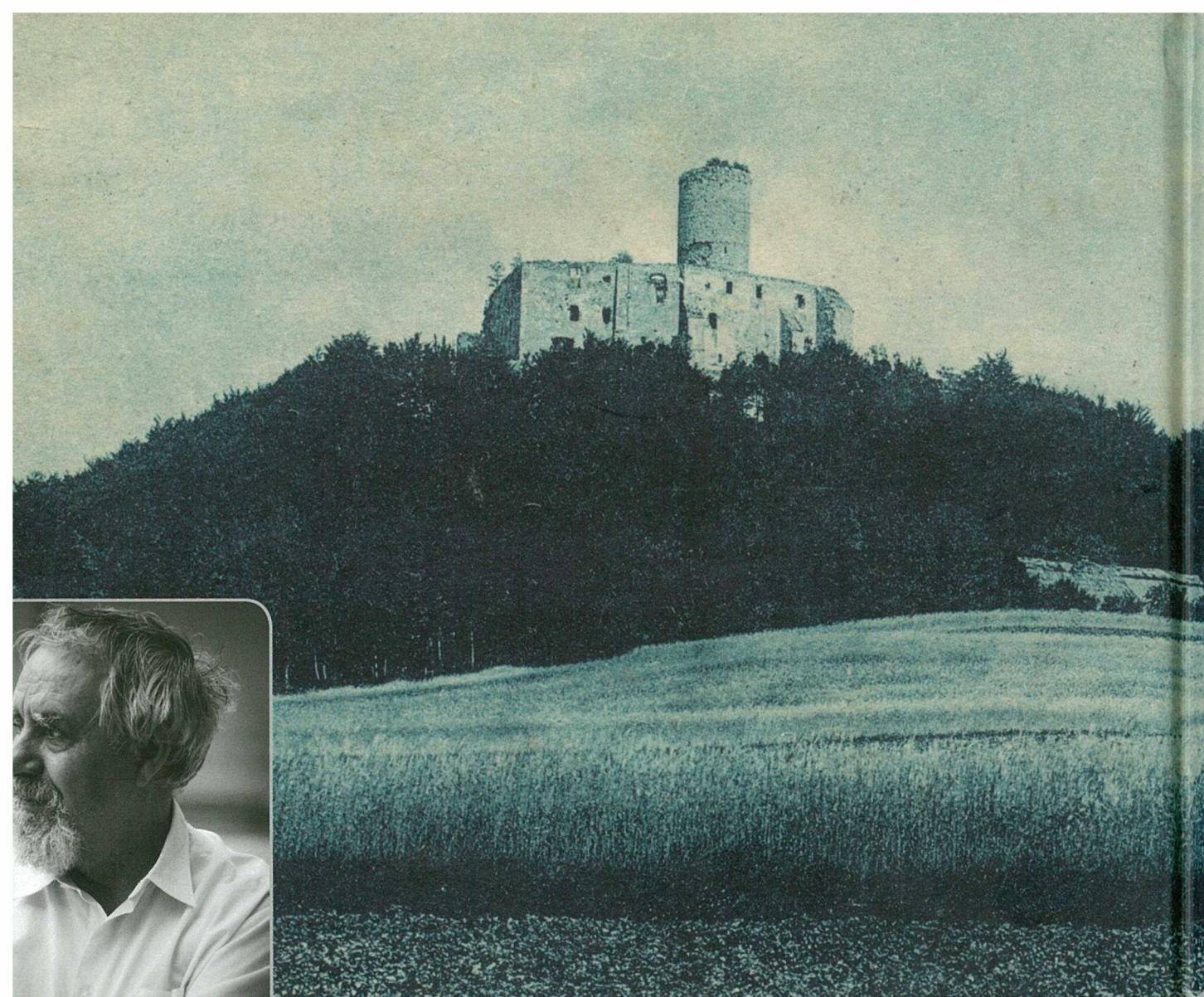

Bogusław Krasnowolski – ur. w 1943 r. w Krakowie, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, adawca historii i teorii konserwacji zabytków na Sztuk Pięknych w Krakowie. Ukończył historię Uniwersytecie Jagiellońskim, 1966. Doktorat na tacie Jagiellońskim z historii sztuki pod kierun- f. Tadeusza Chrzanowskiego, 2000. Habilitacja e historii średniowiecznej na Akademii Pedago- Krakowie, 2005. Od 1990 wiceprzewodniczący go Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, Au-

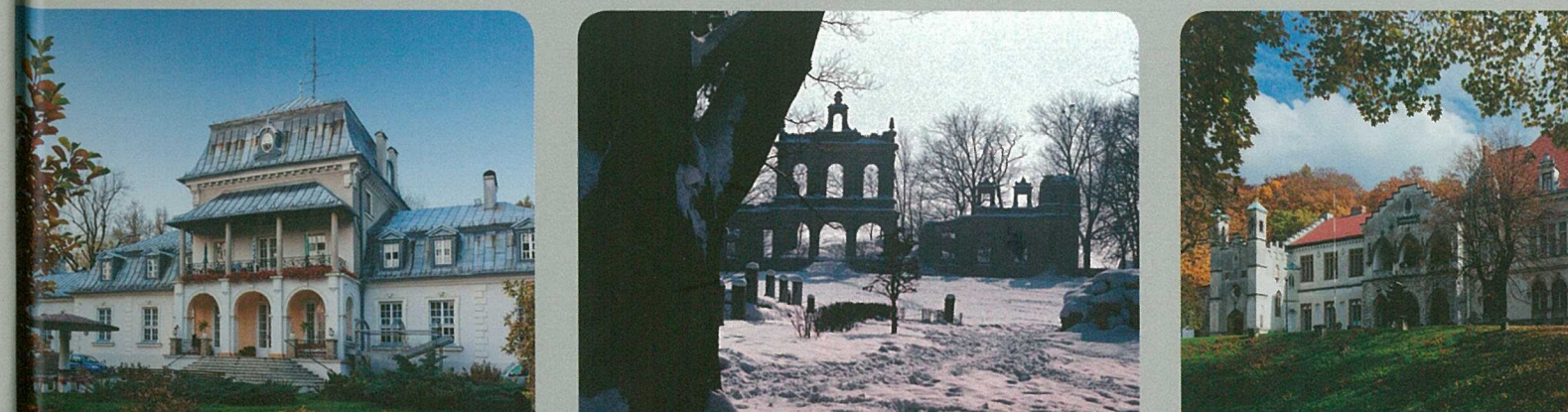
tor licznych prac naukowych (8 książek, ponad 150. arty- kulów w czasopismach naukowych i rozdziałów w pra- cach zbiorowych) z dziedziny historii sztuki i urbanistyki, uczestnik krajowych i międzynarodowych konferencji na- ukowych, promotor ok. 50. prac magisterskich. Odznaczony za osiągnięcia w pracach na rzecz konserwacji krakow- skich zabytków Krzyżem Kawalerskim (1995) i Krzyżem Oficerskim (2003) Orderu Odrodzenia Polski oraz Złotym Medalem Jana Pawła II za zasługi dla Archidiecezji Kra- kowskiej w dziedzinie ochrony zabytków (2009).

PAŁACE, DWORY I FOLWARKI POWIATU CHRZANOWSKIEGO

Bogusław Krasnowolski

PAŁACE, DWORY I FOLWARKI powiatu chrzanowskiego

Autor opracowania:
Bogusław Krasnowolski

Zespół redakcyjny:
Zbigniew Mazur, Anna Sadło-Ostafin

Korekta:
Anna Sadło-Ostafin, Bogusław Krasnowolski

Opracowanie komputerowe map Heldensfelda i materiałów ikonograficznych:
Kamil Bogusz

Muzeum w Chrzanowie wraz z Autorem serdecznie dziękują za udostępnienie zdjęć i innych materiałów ilustracyjnych wraz z prawami do publikacji osobom prywatnym i następującym instytucjom:

Archiwum Narodowemu w Krakowie
Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie
Muzeum Narodowemu w Krakowie
Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku
Muzeum – Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie i Zamek Lipowiec
Trzebińskiemu Centrum Kultury w Trzebini
Firmie AMG Michał Grychowski z Krakowa
Studiu fotograficznemu Fotokowalski.pl z Chrzanowa

Muzeum wyraża wdzięczność za wsparcie finansowe publikacji następującym samorządom:

Starostwu Powiatowemu w Chrzanowie
Urzędowi Miejskiemu w Trzebini
Urzędowi Miejskiemu w Alwerni
Urzędowi Gminy Babice

ISBN 978-83-62389-08-7

Wydawca:
Muzeum w Chrzanowie im. Ireny i Mieczysława Mazarakich
Chrzanów 2015
www.muzeum.chrzanow.pl

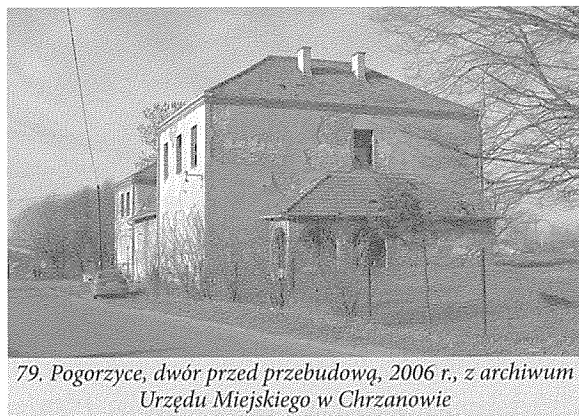
Druk i skład komputerowy:
Drukarnia i Wydawnictwo GRAFIKON z Wadowic

Spis treści:

Od Wydawcy	4
Wstęp; stan badań i charakterystyka źródeł	5
Rys historyczny	14
Katalog	25
Źródła i bibliografia	145
Spis ilustracji	152
Spis osób	159
Spis nazw geograficznych	166
Ilustracje	169
Materiały promocyjne samorządów powiatu chrzanowskiego	211

Od wschodu i zachodu założenia flankowały sady-ogrody, dojazd od strony Płazy i Zagórza stanowiła droga odpowiadająca dzisiejszej ul. Szymanowskiego; odcinek w kierunku Płazy, biegnący w linii prostej, obsadzony był – jako aleja – drzewami.

Spadkobiercami Kazimierza byli jego synowie, „panowie Jadowscy Wincenty i Jan, obydwaj kawalerowie młodzi” – jak charakteryzowała ich w roku 1856 Helena z Kadłubowskich Kunachowiczowa – „ojca nie mają, tylko z matką się sądzą (...). Z powierzchowności dosyć się podobają, a wreszcie nie wiem, jak ich sądzić, krytykować czy chwalić, gdyż dopiero widziałam ich pierwszy raz”⁵⁹².

79. Pogorzyce, dwór przed przebudową, 2006 r., z archiwum Urzędu Miejskiego w Chrzanowie

W końcu XIX w. – do roku 1901 – właścicielem wsi był Władysław Żeleński (1866-1941)⁵⁹³, kuzyn Tadeusza Boya Żeleńskiego i Stanisława Gabriela Żeleńskiego, właściciela znanej firmy, funkcjonującej od początku XX w. jako „Krakowskie Zakłady Witrażów, Oszkleń Artystycznych i Fabryki Mozaiki Szklanej”. Majątek w Pogorzycach Władysław nabył za posag swej żony, Anny Marii ze Słoneckich (1869-1935)⁵⁹⁴. Na początku XX w. wieś należała do Stanisława Krokowskiego⁵⁹⁵.

592 Helena z Kadłubowskich Kunachowiczowa, *Dziennik z lat 1856-1860*, s. 236.

593 Z. Bigo, *Najnowszy skorowidz*, 1897, s. 149.

594 H. Czarnik, *Raczej nieznani dotąd właściciel Pogorzyc i jego synowie urodzeni w Pogorzycach – krewni „Boya” i Żeleńskiego od witraży*, Muzeum w Chrzanowie, MCh-DN-H/857, 2014.

595 Z. Bigo, *Najnowszy skorowidz*, 1914, s. 129.

W 2. połowie XIX w. dwór zyskał swój obecny rzut i zachowaną do niedawna bryłę (il. 80), podobną do ukształtowania ówczesnego dworu w Regulicach (zob. niżej), z parterowym korpusem ujętym po bokach przez parę piętrowych skrzydeł, być może nawiązujących do dawnej dyspozycji, odnotowanej na początku XIX w.

80. Pogorzyce, dwór przed przebudową, 2006 r., z archiwum Urzędu Miejskiego w Chrzanowie

Od roku 1945 zespół popadał w ruinę. Dzisiaj z trudem tylko można odczytać ogólne rozplanowanie całości. Dawny dwór został ostatnio gruntownie przebudowany z adaptacją na mieszkania socjalne⁵⁹⁶; nad korpusem nadbudowano piętro, podniesiono gabaryty skrzydeł bocznych, przekształcono elewacje, w wyniku czego dawne cechy stylowe, zostały całkowicie zatarte⁵⁹⁷. W wyniku przebicia w linii prostej

596 A. Jarguz, *Dwór miał być mieszkańców, „Przełom”*, 2009, nr 20, s. 11; W Chrzanowie przybędzie mieszkań socjalnych, „Przełom” 2008, nr 10.

597 W latach 60. XX w. w dworze mieściła się, popularna w tamtym czasie na wsi świetlica w postaci, klubo-kawiarni. Przy dworze stał jeszcze wówczas budynek kuźni. W części pogorzyckiego dworu od 1986 r. funkcjonowała też na powierzchni 50 m², w pomieszczeniach po zlikwidowanej świetlicy, filia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Chrzanowie. Ze względu na wilgoć i zły stan techniczny budynku w 1998 r. zawieszono funkcjonowanie filii, dwa lata później uruchamiając ją znów w budynku szkoły podstawowej. Po tym fakcie Gmina Chrzanów wystawiła obiekt na sprzedaż, ale oferta nie znalazła zainteresowania nowych nabywców. Ostatecznie w 2007 r. władze samorządowe i Miejski Zarząd Zasad Komunalnych w Chrzanowie rozpoczęły generalny remont budynku z przeznaczeniem na 24 mieszkania socjalne. W 2009 roku do zmoder-

dzisiejszej ul. Rolniczej przez ogród po stronie zachodniej – zmienił się przebieg zachodniego odcinka północnej granicy zespołu. W rejonie wspomnianej ulicy zachowały się zarośnięte krzakami pozostałości budynku gospodarczego (do pełnej wysokości jedynie ściana tylna, to jest północno-wschodnia), murowanego z łamanego kamienia. Przetrwały też niektóre drzewa w obrębie zachodniego kompleksu ogrodowego (zwłaszcza od strony ul. Szymanowskiego), z okazałym, starym dębem przy północno-zachodnim narożniku wspomnianej ruiny oraz lipą. W obrębie dawnego wschodniego kompleksu ogrodowego funkcjonuje dzisiaj boisko miejscowego klubu sportowego. Szans na ocalenie resztek zespołu niestety nie widać.

PORĘBA ŻEGOTY Zespół pałacowy (il. 1, 6, 81-90, 174-176)

Zespół⁵⁹⁸ związany jest zapewne swą genezą z lokacyjnym rozplanowaniem wsi, założonej na leśnej porębie jako ośrodek parafialny i centrum rycerskiej własności. Owa lokacja przypaść mogła już na 2. połowę XIII stulecia a najpóźniej na początek następnego wieku, skoro tutejsza parafia odnotowana została już w najstarszych zachowanych spisach „świętopietrza” z 1325 r.⁵⁹⁹ Nazwa wsi wskazuje na osobę kasztelana krakowskiego Żegoty herbu Topór⁶⁰⁰, fundatora m. in. szpitalnego kościoła św. Ducha w Sandomierzu (1292). Założenie dworskie kontynuuje tradycje albo lokacyjnego sołectwa wykupionego w 1428 r. przez właściciela wsi⁶⁰¹, albo równie wczesnej siedziby rycerskiej, za obecnością której przemawiają pochodzące z lat 1350-1358 najstarsze wzmianki o właścicielach wsi, Żegocie i Grzegorzu, synach Zakliki, określanych wówczas jako *heredes de Poremba*. Czytelna do dziś, wysoka szkarpa, stanowiąca zachodnią granicę zespołu, opadająca stromo ku dolinie potoku, w której z czasem spiętrzone gospodarcze stawy (wcześniej mogła to być fosa?), miała zapewne niegdyś aspekt obronny.

Hipotetycznie można przyjąć, że w wieku XVI mógł powstać niewielki, murowany, rene-

598 Tekst oparty częściowo o: B. Krasnowolski, *Zespół rezydencjalny w Porębie Żegoty. Sołectwo – dwór – pałac – ruina*, „Małopolska” XVI, 2014, s. 99-117.

599 Informacje źródłowe dotyczące średniowiecza oparte są na niepublikowanych jeszcze wypisach Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Województwa Krakowskiego w Średniowieczu.

600 J. Kurtyka, *Latyfundium*, s. 48.

601 Określono wówczas sytuację owego sołectwa: między Brodlami a Kwaczalą (Z. Leszczyńska-Skrętowa, *Brodla*, [hasło w:] *Słownik historyczno-geograficzny*, cz. I, s. 211), co nie pozostaje w sprzeczności z położeniem późniejszego zespołu pałacowego i jego uposażenia.

nizowanego budynku za 2.8 mln zł, wprowadzili się lokatorzy (przyp. red.).